

פס ייצור אקדמי

:: אלי קוק

“לגזור ולהשוות לאפס”

שיטה מרכזית בה האוניברסיטה מחדירה רעיון זה לסטודנטים היא המתמטיקה. היות והשוק, לפי האידיאולוגיה הנאו-ליברלית, אינו יצור חברתי אלא מנגנון טבעי בעל חוקים טבעיים (כמו פיזיקה), ניתן תמיד לפתור בעיות כלכליות בעזרת מקסום רווחים בצורה מתמטית. בכל קורס, בכל תרגיל, בכל מבחן, הסטודנטים לומדים קודם כל כי עליהם לגזור את פונקציית הייצור ולהשוותה לאפס – דהיינו בכל מקרה יש לבצע פעולה מתמטית “מדעית” שעל פי מיטב החוקים הכלכליים אמורה לתת תוצאה ברורה למיקסום הרווח. פעולה מתמטית זו הופכת לאינסטינקט בסיסי שטמון בכל תלמיד ותלמיד: לא יודעים איך לפתור תרגיל? אין בעיה. פשוט תגורו ותשוו לאפס. תמקסמו רווחים. שוב ושוב. סטודנטים רבים לא ממש מבינים את ההשלכות של מקסום רווחים זה (חלק חשוב מהאינדוקטרינציה, נגיע אליו בהמשך), אולם הם אלופי העולם בלגזור ולהשוות לאפס. לא משנה כמה מסובכת הפונקציה, הסטודנטים המוכשרים הלומדים בבית הספר לכלכלה “מספר אחד באירופה” (כך מספרים לנו המרצים באוניברסיטת תל-אביב) לא מפחדים. הבעיה עצמה אינה משנה.

בהקשר הזה, חשוב להיזכר במחקר מרתק שבוצע לפני כמה שנים. במחקר זה חילקו לתלמידי כלכלה ופילוסופיה שאלה כלכלית פשוטה על תפוקתם של עובדים ושכרם. התלמידים התבקשו לרשום כמה עובדים יש לפטר, לפי הנתונים שנמסרו לידם. בפקולטה לפילוסופיה בחרו הסטודנטים לפטר מעט מאוד עובדים היות והבינו, כך אני משער, שפגיעה בעובדים מהווה למעשה פגיעה בחברה כולה, ובעובדים כפרט. בפקולטה לכלכלה, לעומת זאת, בחרו הסטודנטים לפטר כמות אדירה של עובדים, כאשר העובד האחרון אותו הם פיטרו חסך לפירמה דולר אחד בלבד. מדוע

מדי שנה בשנה, ממש מתחת לאפנו, אוניברסיטת תל-אביב מצליחה לגדל דור חדש של כלכלנים נאו-ליברלים אשר סוגדים לכלכלת השוק הקפיטליסטי ומתעלמים לחלוטין מההשלכות החברתיות הקשות הנובעות ממדיניותה. הסטודנטים הללו מוכנים לפטר עובדים, להפריט מוסדות ממשלתיים ולהרעיב ילדים מבלי להניד עפעף. כיצד נוצרות כאלה מפלצות חסרות מצפון?

בתור סטודנט לכלכלה באוניברסיטת תל-אביב מזה שנתיים, הייתי עד לאותה התכווננות לשוק החופשי הקפיטליסטי של הסטודנטים לכלכלה ואני מבקש לחשוף כאן כמה מהכלים של תהליך זה.

לפני שאתייחס לאינדוקטרינציה (שזוהי כמובן מילה יפה לשטיפת מח) של הסטודנטים, אעמוד לרגע על הרעיון הבסיסי המסתתר מאחורי האידיאולוגיה הקפיטליסטית הנאו-ליברלית המיושמת באוניברסיטה, אידיאולוגיה ששורשיה צמחו בשנות השבעים בארצות הברית. אידיאולוגיה זו רואה בשוק החופשי מכניזם “טבעי” אשר דרכו ניתן לעצב את המדיניות הכלכלית בחברה. על מנת שהשוק יפעל כראוי, הוא חייב להיות בשיווי משקל תמידי, זאת אומרת שכל פרט בו יפעל למקסום רווחים מתמיד. הכלכלנים הנאו-ליברלים מכנים מצב אופטימלי זה גם כמצב “יעיל”. כדי למנוע עיוותים בפלא הטבעי שנקרא שוק חופשי, אותם כלכלנים מאמינים שאסור להתערב בפעולת מקסום הרווחים בשום צורה, יהיה מה שיהיה, ירעב מי שירעב.

אז הנה מספר דוגמאות לדרך שבה המרצים בחוג לכלכלה מצליחים להחדיר אידיאולוגיה זו לתלמידים באוניברסיטה:

היות והשוק, לפי האידיאולוגיה הנאו-ליברלית, אינו יצור חברתי אלא מנגנון טבעי בעל חוקים טבעיים (כמו פיזיקה), ניתן תמיד לפתור בעיות כלכליות בעזרת מקסום רווחים בצורה מתמטית.

סטודנטים רבים לא ממש מבינים את ההשלכות של מקסום רווחים זה (חלק חשוב מהאינדוקטרינציה, נגיע אליו בהמשך), אולם הם אלופי העולם בלגזור ולהשוות לאפס.

